

te vinden. Een theatervoorstelling van mentaal gehandicapten heeft hem zozeer aangegrepen dat hij er een film over moest maken. De film is geen registratie, maar het resultaat van een eigen visie en concept. De inleiding is een nadrukkelijke oproep om de ander in zichzelf te ontdekken. 'Waarom zou een toeschouwer niet het recht nemen zijn eigen dromen te dromen' klinkt het nogal pathetisch. De film werd vertoond op het festival van Berlijn en behaalde op het filmfestival van Bergamo de derde prijs.

Acteren

Ondertussen is er ook nog een andere productie tot stand gekomen, n.l. *MAW, Met Andere Woorden* (1993), deze keer niet in een regie van Erik Wouters, maar van Marc Bryssinck. De extra dimensie die het acteren van mentaal gehandicapten aan de twee vorige producties gaf, dat dieper gaande fluidum, miste ik in deze creatie. Centrale thema's zijn de vervlaking die door de T.V. in de hand gewerkt wordt en de moeilijkheid om (daardoor) keuzes te maken. Er volgen een aantal losse scènes na elkaar, zoals je krijgt met zappen. Maar echt flitsend is het niet. Hoewel de visuele vormgeving en aankleding van de spelers vaak guttig is, overstijgt de voorstelling nauwelijks het niveau van een zeer verzorgde bonte avond. Het is een aaneenrijging van nummertjes opvoeren, grappig, soms spitsvondig, maar vaak doorzichtig. De voorstelling verkrampst in zijn eigen vernislaagje. Toch is deze productie weer een stap verder in de evolutie sinds *Antigone*: de acteurs en actrices acteren steeds meer.

In *Medea* (94, in regie van Erik Wouters) komt het acteren heel sterk naar voren. Zes Mensen brengen nu samen met twee valide acteurs een bewerking van *Medea* van Euripides, herwerkt naar de hamvraag wat de relatie is tussen theater en realiteit. Met twee Jasons, en twee Medea's. De acteur/regisseur staat op en gaat naar de zes gehandicapte acteurs en actrices die in een kring staan. Hij legt de personages uit, Jason, Medea, de twee kinderen, de prinses en de min. Hij geeft regie-aanwijzingen, maar wordt weggehaald door een actrice, die Medea zal spelen, en hem als Jason in één zin haar bedenkingen en bezwaren zegt. Het wordt niet alleen het verhaal van Medea die in haar wraak op Jason haar kinderen ver-

moordt, het is ook het verhaal van een regisseur die als Jason denkt alles in handen te hebben en het wel even zal regelen en vastleggen. De valide Medea stelt dat in vraag, letterlijk met woorden, maar ook in haar stiltes. Herhaaldelijk staat ze tegenover de mindervalide Medea, als in een spiegel, maar ook als een confrontatie met zichzelf. Daartegenover geeft de valide Jason/regisseur vaak zijn minder valide personage aanwijzingen, slechts met een blik in de ogen. Ze ontwijken elkaar, en als tegen het einde, na de moord op de kinderen door de twee Medea's, de mindervalide Jason een 'neen' uitschreeuwt, snauwt de regisseur-Jason hem toe dat hij de rol van Jason die alles naar zijn hand zet, verder moet spelen. De kracht ontbreekt hem echter. Als enige blijft de min die het steeds gezellig probeerde te houden, over met haar verdriet.

Zoals in *Antigone* wordt ook hier de gehandicaptenproblematiek gesublimeerd in een theatraal gegeven, maar het acteren an sich staat in de focus. Wat maakt hun acteren anders dan het zgn. gewone acteren? Volgens Erik Wouters is dat de hier-en-nu-beleving. 'Het is het hier en het nu. In tegenstelling tot de gewone gemiddelde mens, zijn deze mentaal gehandicapten in staat om in het hier en nu bezig te zijn. Als Nancy koffie drinkt, dan drinkt ze koffie, punt. Als ze op het einde als de min verdriet heeft om de dood van de kinderen, dan is dat verdriet echt. Ze spelen geen rol, ze zijn het dan ook, theaterrealiteit is voor hen dan echte realiteit. En dat is een kwaliteit, waarvan een valide acteur, zoals ik, vaak alleen maar kan dromen. Laat bijvoorbeeld in 'Tango' die scène van Nadine met dat hoopje zand door een valide acteur doen, dan is het nep. Op de generale repetitie van een stuk verving een valide medewerker, een heel goede acteur, een zieke speler. Die man deed dat perfect, maar toch ontbrak er iets aan. Namelijk de manier waarop zij, de mindervaliden, met het medium omgaan. Voor hen is het iets sacraals, ja, bijna iets heiligs.'

En daarmee zitten we weer bij de rituelen. Vandaaruit is het een kleine stap naar de mythen. *Bal Masqué* ging eind oktober 94 in première met een scenario en regie van Marc Bryssinck. Het is een mythisch verhaal van de mens die hoopt door het dragen van een masker zijn noodlot te ontlopen. Twee geliefden zetten hun masker echter af. Ze worden door de

rechtbank tot de verdrinkingsdood veroordeeld. De zondvloed komt en treft alle mensen, maar na de regen is er zonneschijn. 'De allerlaatste scène omarmt de sterfelijke mens in zijn schoonheid en kwetsbaarheid', zo staat in de perstekst te lezen. De maatschappelijke boodschap ligt er voor mij echter te dik bovenop. Deze creatie bevat een aantal mooie beelden en spitsvondigheden, maar is, in vergelijking met de vorige producties en ondanks de mooie theoretische bedoelingen over de groeiende onverdraagzaamheid tegenover het onbekende, te anekdotisch, te eendimensioneel. Qua inhoud en concept, zitten we weer bij de beginjaren van Stap. Maar, de spelers krijgen de kans om te acteren, en dat doen ze met overtuiging! Je ziet duidelijk dat ze weten dat ze spelen.

Van mooi gevisualiseerde bewegende tableaux vivants is er in die tien jaar een vooruitgang geweest naar ook een echt acteren. In die zin is Theater Stap inderdaad geen levend poppentheater, maar ik denk dat er na tien jaar naar andere inhouden en concepten gezocht moet worden. Een zware uitdaging voor een nieuwe artistieke leider (tot nu toe, eind oktober, nog niet gevonden) Een nieuw festival voor theaters met mentaal gehandicapten zou misschien ook een nieuw forum van artistieke bevruchting en inventiviteit kunnen zijn. Al was het maar om de media, en daarmee ook de programmatoren en toeschouwers, wakker te schudden. Het sensationele en sentimentele voyeurisme van het publiek is weg. Maar daarom zou het publiek niet mogen weg blijven. Er wordt nu geacteerd, maar wat nu? Stap mag zichzelf niet gaan herhalen. Want dat zou jammer zijn in het Vlaamse theaterlandschap, waarin Stap slechts de enige groep is die met mentaal gehandicapten theater maakt. Een monopoliepositie heeft zijn voordelen, maar kan na een tijd ook fnuikend werken. Wie weet welke stimulansen er zouden zijn als er nog zo'n gezelschap zou bestaan?

Tuur Devens